

Länsstyrelsen
Gävleborg

Kulturmiljöenheten
Hans-Erik Hansson
Tel: 026-17 12 98
hans-erik.hansson@x.lst.se

MUZ (jur & bmlh)
ADGZ (bundsarb)

Alfta sn, HS

BESLUT
2006-12-19

BESLUT
2006-12-19
delgivningskvitto

L 2065

1 (2)
Dnr 432-11180-06

Beslut om byggnadsminnesförklaring av Skommars, Grängsbo 9:15, Alfta socken, Ovanåkers kommun

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § kulturminneslagen Skommars, fastigheten Grängsbo 9:15, för byggnadsminne. Samtidigt meddelas skyddsbestämmelser enligt 3 kap 2 § KML (bilaga 1).

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen efter föredragning av antikvarie Hans-Erik Hansson. I beslutet deltog Christer Eirefelt, ordförande, Mats Ågren, Sven-Åke Thoresen, Marie-Louise Dangardt, Stefan Hedin, Jörgen Sjöstedt, Anne-Marie Eriksson, Lena Ödeén och Åke Berglund.

Föredragande var antikvarie Hans-Erik Hansson.

Vid mötet närvarade även avdelningscheferna Mats Hindström, Britt-Marie Edfelt, Stig Hammarsten och Olov Rydberg.

I ärendets slutliga beredning deltog Christer Eirefelt och avdelningschefen Mats Hindström samt antikvarie Hans-Erik Hansson, föredragande.

Bakgrund

Fråga om byggnadsminnesförklaring av Skommars har väckts den 11 september 2006 av Länsstyrelsen. Förslag till skyddsbestämmelser har remitterats till berörda den 14 september.

Fastighetens ägare har vid samråd med Länsstyrelsen 2006 10 24 godkänt förslaget till byggnadsminnesförklaring.

Samtliga remissinstanser har tillstyrkt förslaget. Miljö- och byggnämnden i Ovanåkers kommun genom skrivelse 2006-11-16, Riksentikvarieämbetet genom yttrande 2006-12-12, Länsmuseet genom yttrande 2006-12-05 samt Hälsinglands museum telefonledes.

2007-01-03 beslut. *[Signature]*
Ingen från KML: *[Signature]*

Postadress Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
Besöksadress Borgmästarplan

Telefon 026-17 10 00
Fax 026-17 13 05

Webbadress www.x.lst.se
E-post lansstyrelsen@x.lst.se

Länsstyrelsens motivering

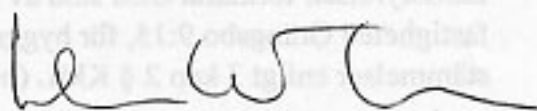
Skommars tillhör de gårdar som bäst representerar det enastående och varierade kulturarv som hälsingegårdarna utgör. Därför ingår den också bland de gårdar som ska utgöra kärnan i ett föreslaget världsarv. Motiven för byggnadsminnesförklaringen redovisas mer utförligt i bilaga 1.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten. Hur man överklagar framgår av bilaga 2.

Christer Eirefelt

Hans-Erik Hansson

Bilaga:

- 1 Skyddsföreskrifter och motiv för beslut
- 2 Hur man överklagar

Kopia till:

- Ovanåkers kommun, bygg- och miljökontoret
- ✓ Riksantikvarieämbetet
- Länsmuseet
- Hälsinglands museum
- Lantmäterimyndigheten i Gävleborgs län

Länsstyrelsen
Gävleborg

Kulturmiljöenheten
Hans-Erik Hansson
Tel 026-17 12 98
hans-erik.hansson@x.lst.se

BILAGA 1
2006-12-07

1 (4)
Dnr: 432-11180-06

Skommars, Grängsbo 9:15, Alfta socken, Ovanåkers kommun.

Ladugården av byggmästaren Jonas Holm som daterat ritningarna 1902. I delen närmast fotografen är bostadsdelen inrymd. Foto: Lars Lööv.

SKYDDSBESTÄMMELSER

Byggnadsminnesförklaringen avser del av fastigheten Grängsbo 9:15 enligt bifogade kartsbild.

Skyddsbestämmelserna gäller följande byggnader inom skyddsområdet, numrerade enligt kartbilagan: Ladugården (1), logen (2), härbret (3), längan vid vägen (4), vedboden (5), sommarladugården (6) samt mjölkboden (7).

Postadress Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
Besöksadress Borgmästarplan

Telefon 026-17 10 00
Fax 026-17 13 05

Webbadress www.x.lst.se
E-post lanstyrelsen@x.lst.se

1. Byggnaderna får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
2. Ändring av byggnadernas planlösning eller andra åtgärder som innebär ingrepp i stommar får inte göras.
3. I ladugården (1), sommarladugården (6), logen (2) och mjölkboden (7) får befintlig fast inredning inte tas bort eller på annat sätt förändras. Exempel på sådan fast inredning är golv, tak, dörrar, paneler, lister, foder, väggfasta sittbänkar och sängar, trappor, eldstäder, bås, spiltor etc.
4. I ladugården (1), sommarladugården (6), logen (2) och mjölkboden (7) får väggmåleri, tapeter och linoleummattor inte tas bort, målas över, täckas över eller förändras på annat sätt. Målade eller omålade ytor får inte målas över eller på annat sätt förändras.
5. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhåll skall ske i samråd med Länsstyrelsen och utföras med sådana material och metoder att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
6. Skyddsområdet omfattar del av fastigheten Grängsbo 9:15 enligt karta. Inom området får ytterligare byggnader inte uppföras utan länsstyrelsens tillstånd. Området skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

Om särskilda skäl finns får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen lämna tillstånd till ändringsåtgärder som strider mot skyddsföreskrifterna.

MOTIVERING

Skommars är ett av Grängsbos stamhemman och ägarlängden kan spåras tillbaka till 1546 då Jonas Jonsson var bonde på gården. Namnet "Skommars" anspelar troligen på "skomakare", även om ingen idag vet vem denne skomakare var. Gården var fram till 1900-talets början en traditionellt bebyggd hälsingegård med ett tjugotal enskilda byggnader för varjehanda ändamål. De flesta av dessa ersattes i ett slag vid 1900-talets första år av en jättelik ekonomibyggnad helt i tidens anda och utformning. Karaktäristiskt för trakten inrymdes en bostadsdel i ena flygeln. Gården representerar genom den stora ekonomibyggnaden med bostadsdel slutpunkten av självständig hälsingesärart vad avser böndernas byggande. Byggnaden är mycket välbevarad både i

bostads- och ekonomidelarna. Traditionen att djuren flyttade till sommarladugården på våren samtidigt som gårdsfolket flyttade in i den stora ladugårdens bostadsdel levde kvar på gården in på 1980-talet och har bidragit till att byggnaden är osedvanligt välbevarad. Att traditionen levte kvar så länge gör också att bostadsdelens yngre årsringar från 1940 och -50-tal är viktiga dokument. Sommarladugården med stall är troligen gårdens äldre ladugård som flyttades i samband med nybygget. På gården finns ett större antal övriga ekonomibyggnader, av vilka trösklogen från 1846, komplett med tröskbult är särskilt iögonfallande.

Skommars tillhör de gårdar som bäst representerar det enastående och varierade kulturarv som hälsingegårdarna utgör. Därför ingår den också bland de gårdar som ska utgöra kärnan i ett föreslaget världsarv.

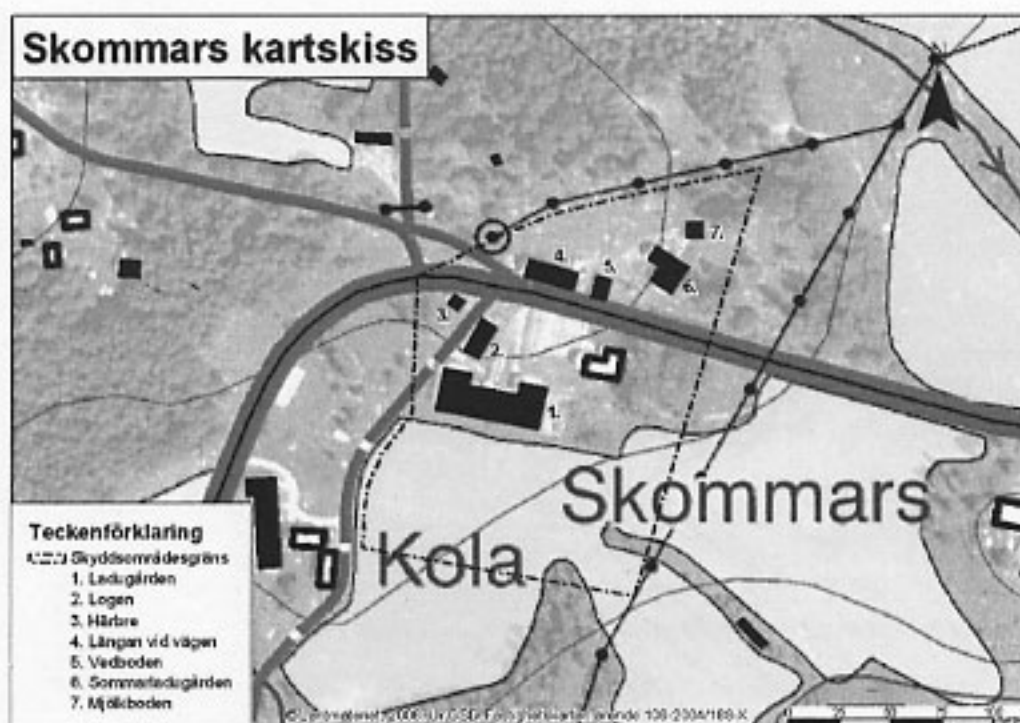
HISTORIK OCH BESKRIVNING

Vid 1800-talets slut etablerades en ny typ av bebyggelse på landsbygden. Där man tidigare byggt ekonomibyggnader med lokal traditionell utformning anlätades nu istället byggmästare och arkitekter för att uppföra stora rationella ekonomibyggnader där funktioner som stall, ladugård, grishus, småfähus, loge och härbre samlades under ett tak. Det här är en utveckling som syns i hela landet, och representeras i Voxnadalen av byggmästarna Jonas Holm och Olof Johansson. Speciellt för Voxnadalen är att man höll kvar vid traditionen att inrätta en bostadsdel i komplexet, ett bruk som allmänt kritiserades av myndigheter och överhet som ohygieniskt och omodernt. Byggnaderna representerar därför en motsägelsefull blandning av rationellt genomförda ekonomibyggnader, kombinerade med det gamla hälsingska bruket att bo under samma tak som djuren. Ofta är bostadsdelen inte alls identifierbar i exteriören, endast en liten veranda bryter symmetrin.

På Skommars fanns vid tiden för laga skifte (1875) hela 19 byggnader av olika slag utspridda på gårdstomten. En trebyggd mangård går att urskilja i sydöstra delen av tomten, men annars är det ett till synes ostrukturerat mönster av byggnader av diverse slag. 1902 daterade Jonas Holm ritningarna för Skommars nya ladugård och denna byggdes strax därefter. Av 19 byggnader kom 15 att rivas eller flyttas och ersättas av nybygget. De som blev kvar var mangårdsbyggnaden, två härbren samt den stora kornladan. Varken härbrena eller kornladan behövdes egentligen då Holm hade planerat in utrymmen för dessa funktioner i ladugården. Förmodligen sparades de då de var i gott skick och inte stod i vägen. De byggnader som rationaliserades bort ger en god bild av den nya byggnadens kapacitet: Ett boningshus, en bryggstuga, ett stall med

lider, en sädeslada, ett vedlider, tre härbren, ett kärrlider, en fåhusbyggnad, en svinstall, en färdstall, en foderbod, samt ett färhus. Nuvarande sommarladugård är troligen den ovan nämnda "fåhusbyggnaden" som flyttades till andra sidan vägen medan delar av övriga hus lever kvar i ladugården som återanvända delar, bland annat de blyspröjsade fönstren som avskiljer övervåningens bostadsdel från skullen samt målade brädor i härbredelen

Hela ladugården är mycket väl bevarad. Traditionen att korna flyttade till sommarladugården medan hushållet flyttade in i sommarbostaden levde kvar in på 1980-talet. I bostadsdelen har trots det endast små förändringar gjorts och lägenheten präglas fortfarande av 1900-talets början, även om övervåningens sovrum har tapetserats om på 1940- och -50 tal. Detsamma gäller hela djur- och ekonomidelen, som är märkligt oförändrad trots kontinuerlig användning till mitten av 1980-talet. Sedvänjan med växelvis nyttjande av vinter- och sommarladugård har varit till gagn för byggnaden som då fått vila och torka ur under halva året. Sommarladugården är även den synnerligen välbevarad med båsskiljeväggar av trä och nakna timmerväggar. Även den stora tröskklogen från 1846 framför den nya ladugården är synnerligen välbevarad. Här finns till och med den gamla tröskbulten kvar på ursprunglig plats.

Postadress Länsstyrelsen, 801 70 Gävle

Besöksadress Borgmästarplan

Telefon 026-17 10 00

Fax 026-17 13 05

Webbadress www.x.lst.se

E-post lansstyrelsen@x.lst.se